

УДК 338

Корнійчук Вікторія

студентка групи ППм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Науковий керівник: Химич Ірина

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг

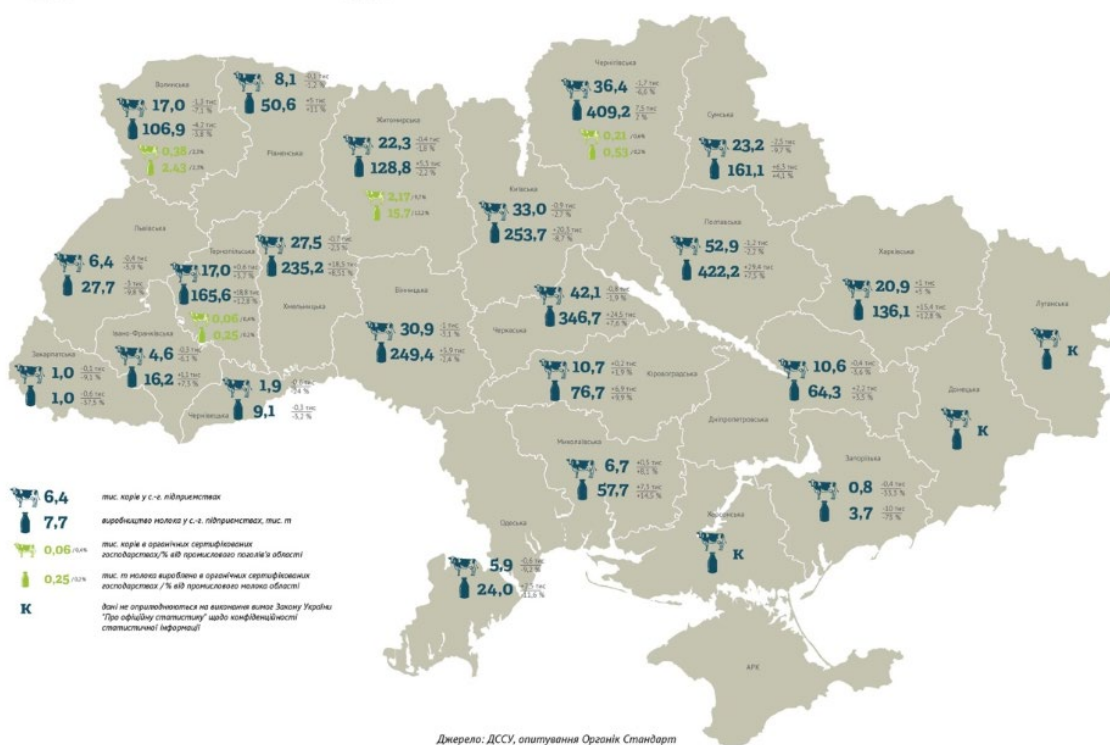
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ КРИЗИ

Молочна галузь є однією із важливих складових харчової промисловості будь-якої держави в цілому, й України зокрема. Щорічно, 1 червня в світі відзначається «Всесвітній день молока» («World Milk Day»), який запроваджено на офіційному міжнародному рівні представниками Продовольчої організації ООН «ФАО» починаючи з 2001 року.

На рис. 1 показна інфографіка «Молочна карта України – 2024», яка сформована фахівцями Асоціації виробників молока («АВМ») разом із органом сертифікації «Органік Стандарт» за підтримки Швейцарії, що відбулася в межах швейцарсько-української програми «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України» («QFTR»), що впроваджується Дослідним інститутом органічного сільського господарства («FiBL», Швейцарія) в партнерстві із «SAFOSO AG» (Швейцарія) [1].

Рис. 1. Інфографіка «Молочна карта України – 2024»

Примітка: дані взято із джерела [1]

В кінцевому підсумку щодо стану та умов загальної діяльності даної промисловості в державі протягом 2023 р. помітно, що майже кожна із областей зазнавала значного

скорочення кількості поголів'я корів у даному секторі. Проте, варто відмітити хоча і про незначну, але позитивну тенденцію темпів приросту в таких областях як Тернопільська та Миколаївська, а також і Харківська, в якій після процесу її деокупації розпочався непростий шлях в напрямі відновлення й стабілізації в цілому.

Також, доцільно зазначити, що завдяки проведеним заходам щодо підвищення рівня продуктивності корів, все ж більша частина областей змогли продемонструвати певне зростання результатів обсягів виробництва саме промислового молока. Отже, як наслідок таких дій, отримані значення щодо обсягів молока від підприємств у структурі переробки зуміли повернутися до рівня їх результатів 2021 р., загальна частка такого виду молока в структурі зданого на переробку зросла до 89,10 % (до показника 81,80 %, що був перед початком повномасштабної війни в країні), а значення частки молока гатунку «екстра» склало 49,00 %. В топ-5 лідерів молочних областей станом на 1 січня 2024 увійшли такі як: Вінницька, Київська, Полтавська, Черкаська й Чернігівська, які зуміли утримати на рівні 51,40 % промислових корів країни та забезпечити, в підсумку, 72,50 % всіх надходжень молока від наявних молочнотоварних ферм для його подальшої переробки.

У табл. 1 представлено порівняння щодо обсягів виробництва органічного молока в Україні та деяких країнах ЄС [1].

Таблиця 1

**Порівняння обсягів виробництва органічного молока в Україні та країнах ЄС
станом на січень 2023 року**

№ з/п	Назва країни	Кількість виробленого органічного молока, тис. т	Частка органічного молока в загальній структурі виробленого молока, %
1	Швеція	482,32	17,30
2	Австрія	661,69	17,28
3	Данія	745,90	13,23
4	Латвія	84,60	8,55
5	Литва	82,87	5,64
6	Франція	1281,64	5,17
7	Греція	27,81	3,92
8	Німеччина	1266,22	3,89
9	Італія	498,54	3,78
10	Фінляндія	80,91	3,50
11	Бельгія	131,26	2,96
12	Нідерланди	296,19	2,08
13	Словаччина	19,81	2,19
14	Болгарія	9,28	1,10
15	Польща	33,42	0,22
16	Україна	15,32	0,17

Примітка: дані взято із джерела [1]

Важливим є виокремлення й ряду основних факторів, що значно вплинули на формування попиту та пропозиції щодо ринку молока в Україні за 2023 р.: 1) пропозиція: загальне виробництво молока (7,41 млн. т); загальне надходження молока на переробку (2,86 млн. т); загальна чисельність корів (1,29 млн. голів); кількість господарств з виробництва молока (1309 підприємств); середній розмір промислової ферми (300 корів); середній річний удій молока від корови у с/г підприємствах (7345 кг/корова); середній річний удій молока від корови у сертифікованих органічних господарствах (4783 кг/корова); 2) попит: споживання на душу населення (192 кг/особа/рік); чисельність населення (33,2 млн. осіб).

Отже, не дивлячись на наявну кризову ситуацію в даній галузі, все ж розроблено певну організаційно-управлінську адаптаційну стратегію, тактичні кроки та бізнес-політику, згідно якої успішно діють, працюють та розвиваються підприємства даного сектору.

Перелік використаних джерел:

1. Молочна   галузь: Україна   —   ЄС   (16.06.2024).   URL:
<https://infagro.com.ua/ua/2024/06/16/molochna-karta-ukrayini-2024/>.

УДК 336.22

Маркович Ірина

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки та фінансів

Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя
м. Тернопіль

ПОВЕДІНКОВИЙ ПІДХІД ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Класична економічна теорія розглядає економічних агентів як раціональних суб'єктів, які ухвалюють рішення та діють відповідно до економічної доцільності та ефективності. Проте, в реальному житті відхилення від раціонального оптимуму є передбачувано систематичними, зокрема в площині сплати податків та обов'язкових платежів державі. Поведінкова економіка дедалі частіше використовується для аналізу причин, чому платники податків ухиляються від податкових зобов'язань, навіть за наявності формальної вигоди їх сплати. Відхилення від раціональної поведінки часто зумовлені когнітивними упередженнями — такими як ефект соціальної норми, упередження статус-кво, підтверджувальне упередження та евристика доступності.

Емпіричні дослідження показують, що низка платників сприймає сплату податків не як обов'язок, а як реакцію на те, що робить більшість. Так звані «наджинг»-інструменти — зокрема повідомлення на кшталт “більшість ваших сусідів уже сплатили податки” — суттєво впливають на поведінку. У рандомізованому польовому дослідженні у Норвегії встановлено, що звернення до соціальних норм підвищило рівень сплати на 5–7% [1].

Ще одним чинником є когнітивна інерція — платники уникають змін у звичних фінансових діях, навіть якщо нові податкові умови є вигіднішими. Це так зване упередження статус-кво пояснює повільну реакцію на цифровізацію податкової звітності, особливо серед мікробізнесу.

Підтверджувальне упередження також має фіскальні наслідки: платники, які раніше стикалися з непрозорістю або адміністративною несправедливістю, схильні ігнорувати нову позитивну інформацію і далі будувати поведінку на базі старого негативного досвіду. Така упередженість обмежує вплив інформаційних кампаній на зміну податкової поведінки.

Для підвищення рівня добровільного виконання податкових зобов'язань уряди країн дедалі активніше інтегрують поведінкові підходи у фіскальну політику. У Великій Британії створений Behavioural Insights Team запропонував низку рішень, спрямованих на зниження ухилення — включно зі зміною лексики в офіційних листах. Дослідники [2] продемонстрували, що просте додавання соціальних порівнянь у текст податкового повідомлення (наприклад, “ви в меншості серед сусідів”) підвищувало рівень сплати на 16%.

Урахування когнітивних упереджень у податковому адмініструванні дозволяє не лише зменшити ухилення, а й підвищити довіру до інституцій. Це особливо актуально в Україні, де традиційно високий рівень тіньової економіки і низький рівень довіри до податкової системи. Використання підходів поведінкової економіки дає змогу формувати ефективні, некаральні методи стимулювання платників до виконання своїх зобов'язань.

Перелік використаних джерел:

1. Bott, K. M., Cappelen, A. W., Sørensen, E. Ø., & Tungodden, B. (2020). You've got mail: A randomized field experiment on tax evasion. *Management Science*, 66(7), 2801–2819. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2019.3360>